

Հիմնավորում

Ընթացիկ հրավիճակը և հրավական ակտի անհրաժեշտությունը

Հայաստանի Հանրապետության անտառները հիմնականում լեռնային առաջին խմբի պաշտպանական նշանակության անտառներն են, որոնք ունեն հողապաշտպան, ջրապաշտպան, հակաէրոզիոն, ջրակարգավորիչ, հակահեղեղային, հակասելավային և հակասողանքային, առողջապահական, կլիմայակարգավորիչ, ռեկրեացիոն և ստրատեգիական գերակա նշանակություն՝ հանդիսանալով էներգիայի աղբյուր: Անտառներն օդը հարստացնում են թթվածնով, բարձրացնում են օդի հարաբերական խոնավությունը, կարգավորում մթնոլորտային տեղումների քանակը, մեղմացնում կլիման, բարերար ազդեցություն թողնում շրջակա դաշտերի բերքատվության և մարդու առողջության վրա:

Հայաստանը համարվում է սակավանտառ երկիր: Նրա տարածքի միայն 11% -ն է անտառապատ, այն էլ հանրապետության տարածքի վրա խիստ անհավասար է բաշխված: Հյուսիս արևելյան Հայաստանի տարածքի անտառապատվածությունը մոտ 30%-է, հարավայինը՝ 16%-ից չի անցնում, իսկ կենտրոնականը՝ հազիվ 2% -է: Վերջին 25 տարվա ոչ արդյունավետ տնտեսական գործունեության և գերշահագործման հետևանքով ընկել է ՀՀ անտառների արտադրողականությունը, պաշտպանական ունակությունը և էապես նվազել է անտառների լրիվության գործակիցները:

Օրենսդրական տարընթերցումների պատճառով աղավաղվել է անտառավերականգնման միջանկյալ (խնամքի) հատումներ սահմանումը, որն իրականացվում է 4 փուլով՝ լուսավորության, մաքրման, նոսրացման և անցումային հատումներով՝ որոնք հիմնականում կատարվում են արտադրական նշանակության անտառներում և անտառտնկարկներում, իսկ այսպիսի հատումները պաշտպանական նշանակության անտառներում արգելվում են՝ օրենսգրքի հոդված 11-ի 2-րդ մասի համաձայն՝ պաշտպանական նշանակության անտառներում արգելվում է անտառավերականգնման հատումների իրականացումը: Նշենք, որ արտադրական նշանակության անտառներն են՝ բնափայտի շարունակական արտադրությունն ապահովող անտառները, որոնք չեն դասվում հատուկ և պաշտպանական նշանակության անտառների շարքին:

Նախկին Սովետական միության տարիներին Հայաստանում արտադրական նշանակության՝ բնափայտի շարունակական արտադրությունն ապահովվող անտառներ չենք ունեցել, որը հիմնավորվում է ՍՍՀՄ 1977թ.-ի հունիսի 17-ի օրենքով (<http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sssr4153.htm>): Օրենքում անտառները հստակ դասակարգվում են 1-ին, 2-րդ և 3-րդ խմբերի, որտեղ 1-ին խմբում ընդգրկված են նաև պաշտպանական՝ լեռնային բարձր թեթւությունների վրայի անտառները:

Տարընթերցման պատճառ է հանդիսանում միջանկյալ հատումների եղանակներից խնամքի՝ իր 4 փուլերով հատումներ սահմանումը: Այն կիրառելի է արտադրական նշանակության անտառներում և մատուցում միջահասակ տնկարկներում, միաժամանակ պարտադիր նշելով, որ այն կիրառելի չէ պաշտպանական

կատեգորիայի անտառներում: Ստորև մանրամասն ներկայացնենք այդ ոչ հստակ ձևակերպման բովանդակությունը:

Օրենսգրքի հոդված 36-ի 2-րդ մասում << միջանկյալ>> բառը վերաբերում է արտադրական նշանականության անտառավերականգնման հատումներին, որն էլ տարընթերցումների տեղիք է տալիս, քանի որ << միջանկյալ>> հատումները լինում են՝ խնամքի, սանիտարական և հատուկ նշանակության: Խնամքի հատումներ կարող են իրականացվել պաշտպանական և հատուկ նշանակության անտառներում միայն այսօրվա գործող Օրենսգրքի 3-րդ հոդվածում սահմանված խնամքի հատումներին համապատասխան, այն է՝ ծառուտում գլխավոր անտառատեսակ կազմող ծառատեսակի աճին խոչընդոտող դանդաղաձ ծառերի պարբերաբար հեռացում: Սակայն իրավակիրառ պրակտիկայում խնամքի հատումները լինելով նաև անտառավերականգնման միջանկյալ հատումների եղանակներից մեկը(իր 4 փուլերով), որը կիրառելի է բացառապես արտադրական նշանակության անտառներում, օրենսդրական բացի և տարընթերցումների պատճառով առ այսօր կիրառվել է Հայաստանի լեռնային առաջին խմբի պաշտպանական նշանակության անտառներում՝ հիմնականում առաջնորդվելով այն դրույթով, որ մինչև 30 աստիճան թեքության լանջերի դեպքում այդպիսի խնամքի հատումները կիրառելի են, քանի որ այս պարագայում չեն համարվում պաշտպանական նշանակության անտառներ, այլապես կգործեր Օրենսգրքի հոդված 11–ի 2-րդ մասի դրույթը՝ պաշտպանական նշանակության անտառներում արգելվում է անտառավերականգնման հատումների իրականացումը:

Ներկայացնենք, թե իրենից ինչ է ներկայացնում արտադրական կատեգորիայի անտառներում անտառավերականգնման միջանկյալ հատումների՝ 4 փուլերով իրականացվող խնամքի հատումների եղանակը.

-- Խնամքի հատումները անտառտնկարկի կամ անտառի (արտադրական նշանակության) տարիքից կախված, լինում են՝ լուսատվության, մաքրման, նոսրացման և անցումնային (միջանցիկ):

Լուսատվության հատումներ՝ կատարվում են առաջին հասակադասի անտառներում Մաքրման հատումներ՝ կատարվում են մատղաշ անտառներում, երբ տնկարկի լրիվությունը 1,0-0,9 և ավելին է: Հատման այս եղանակը կատարվում է տնկարկի մինչև 11-20 տարեկան հասակը՝ կախված ծառատեսակից, նրա ընթացիկ աճից ու խտությունից

Նոսրացման հատումներ՝ կատարվում են 2-րդ և 3-րդ հասակադասի անտառներում՝ նախորդ հատումից 4-6 տարի հետո, երբ տնկարկը նոսրացման կարիք է զգում

Անցումնային (միջանցիկ) հատումներ՝ կատարվում են հասունացող անտառներում: Նման հատման նպատակն է անտառը նախապատրաստել գլխավոր օգտագործման հատման

Խնամքի հատման տեսակներն ըստ տնկարկի տարիքի

| Խնամքի հատման տեսակը | Տնկարկի տարիքը (տարի) | |
|----------------------|--|---------------------------------|
| | ասեղնատերև և սերմնային ծագումով կարծրատերև | կոճղաշվային ծագմամբ և փափկատերև |
| Լուսավորում | մինչև 10 | մինչև 10 |
| Մաքրում | 11-20 | 11-20 |

| | | |
|------------|-------------|-------------|
| Նոսրացում | 21-40 | 21-30 |
| Անցումային | 41-ից բարձր | 31-ից բարձր |

Վերլուծելով աղյուսակի տվյալները, հարց է առաջանում, թե Հայաստանի որ անտառտնտեսության անտառներում ունենք 21-40 և 41-ից բարձր տարիքի անտառտնկարկներ, որ 2005թ.-ից առ այսօր հատատեղային պլաններում նախատեսվում և իրականացվում են նոսրացման և անցումային հատումներ: Այս սխալը ուղղելու նպատակով է առաջարկվել Օրենսգրքի հոդված 36-ի 2-րդ մասը լրացնել նոր 2¹ մասով:

Հասուն և գերհասուն անտառային ծառատեսակների հատման տարիքը

| Գերակշռող ծառերը | Անտառների նպատակային նշանակությունը | | | |
|-------------------------|-------------------------------------|----------------|------------|----------------|
| | պաշտպանական | | սոցիալական | |
| | տարիքը | հասակային դասը | տարիքը | հասակային դասը |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| Փշատերևավորներ | | | | |
| Սոճի | 121-140 | VII | 141-160 | VIII |
| Կոշտատերևավորներ | | | | |
| Կաղնի (սերմնային) | 161-180 | IX | 181-200 | X |
| Կաղնի (բնաշվային) | 61-70 | VII | 71-80 | VIII |
| Հաճար | 141-160 | VIII | 161-180 | IX |
| Բոխի (սերմնային) | 81-100 | V | 101-120 | VI |
| Բոխի (բնաշվային) | 61-70 | VII | 71-80 | VIII |
| Ղաժի | 41-50 | V | 51-60 | VI |
| Հացենի | 121-140 | VII | 141-160 | VIII |
| Թխկի | 121-140 | VII | 141-160 | VIII |
| Թեղի | 121-140 | VII | 141-160 | VIII |
| Խնձորենի | 101-120 | VI | 121-140 | VII |
| Տանձենի | 101-120 | VI | 121-140 | VII |
| Ընկուզենի | 141-160 | VIII | 161-180 | IX |
| Փափկատերևավորներ | | | | |
| Կեչի | 61-70 | VII | 71-80 | VIII |
| Կաղամախի | 41-50 | V | 51-60 | VI |
| Լորենի | 91-100 | X | 101-110 | XI |
| Փռչնի | 61-70 | VII | 71-80 | VIII |
| Ուռի | 41-50 | V | 51-60 | VI |

Աղյուսակից պարզ է, որ մեր անտառներում սահմանափակ են՝ սոճենու, կաղնու, հաճարենու, հացենու, թխկու և այլ ծառատեսակների 120-180 տարեկան ծառերի քանակը, քանի որ վերջին 25 տարում հասուն և գերհասուն, երիտասարդ տարիքի

ծառատեսակները գերշահագործվել են՝ թե՛ օրինական և թե՛ ապօրինի հատումների հետևանքով:

Օրենսդրության բացի և տարընթերցման պատճառով առ այսօր՝ Օրենսգրքի պահանջներին ոչ համապատասխան գործունեություն իրականացնելու արդյունքում կիրառվում է միջանկյալ՝ խնամքի հատումներից՝ նոսրացման և անցումային եղանակները: Օրինակ՝ 2019թ.-ի հաշվարկային հատատեղային պլանում «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ն որոշ անտառտնտեսություններում՝ բնական անտառների տարածքներում նախատեսված է իրականացնել նման հատումներ՝ այն պարագայում, երբ այդ տարածքներում չկան նախկինում հիմնված արտադրական նշանակության մատղաշ և միջահասակ անտառտնկարկներ կամ արտադրական կատեգորիայի անտառներ:

Ակնկալվող արդյունքը

Օրենսգրքում առաջարկվող լրացումներն իրականացնելուց հետո կբացառվի, հնարավորինս կչեզոքացվի Հայաստանի լեռնային առաջին խմբի պաշտպանական նշանակության բնական անտառների անհիմն, ոչ արդյունավետ շահագործումը:

Միաժամանակ առաջարկվում է պատկան մարմիններին հանձնարարել վերանայելու 2019թ.-ի հաշվարկային հատատեղային պլանով նախատեսված հատումների եղանակները և բնափայտի մթերման ծավալները: Ինչպես նաև անհրաժեշտ է շեշտը դնել վառելափայտի ծավալների ավելացման վրա (որի պաշարներն առկա են), քանի որ 2019թ.-ի համար հաստատված պլանով՝ մոտ 17000 խմ վառելափայտի ծավալը չի կարող բավարարել բնակչության ավելի քան 500.000 խմ տարեկան փաստացի պահանջարկը: Անհերքելի փաստ է, որ ունենք վառելափայտի օգտագործման էական ստվերային ծավալ: Անհրաժեշտ է վերահաշվարկել և սահմանել վառելափայտի վաճառքի հիմնավոր և ողջամիտ մատչելի բացթողնման գներ՝ նվազեցնելով գործող գները: Կարծիքներ կլինեն, թե պետ. բյուջեի եկամուտները կնվազեն, բայց դա այդպես չէ, քանի որ գնի խելամիտ նվազեցումը թույլ կտա ավելացնել օրինական վաճառքի ծավալները, ինչն էլ կնպաստի վառելափայտի ստվերային վաճառքի ծավալների զգալի կրճատման:

Օրենքի ընդունումը պետական բյուջեի եկամուտների նվազեցում կամ ծախսերի ավելացում չի նախատեսում